

EDUSKUNNAN SIVISTYSVALIOKUNNAN KUULEMINEN 25.3.2025

Lausuntoa pyydetään hallituksen esityksestä eduskunnalle perusopetuslain muuttamiseksi (HE 212/2024 VP)

ASiantuntijalausunto Digirauha ry / Riikka Ihamuotila 23.3.2025

Digirauha ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto perusopetuslakia koskevista muutosehdotuksista.

Yhteenveto kannanotoista

- *Liikunnallisen elämäntavan lisääminen esi- ja perusopetuksen tavoitteisiin on kannatettavaa. Tämän lisäksi tavoitteissa tulisi huomioida YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 29(a) artiklassa määritellyt lapsen koulutuksen tavoitteet kokonaisuudessaan eikä vain liikunnan osalta. Artiklassa 29 (a) määritellään, että "Sopimusvaltiot ovat yhtä mieltä siitä, että lapsen koulutuksen tulee pyrkiä: a) lapsen persoonallisuuden, lahjojen sekä henkisten ja ruumiillisten valmiuksien mahdollisimman täyteen kehittämiseen. (...)"*
- *YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 29(a) artiklassa määritellyt lapsen koulutuksen tavoitteet tulisi kokonaisuudessaan ulottaa myös aamu- ja iltapäivätoimintaan, sillä myös nämä toiminnot kuuluvat opetuslain piiriin.*
- *Lapsen edun ensisijaisuuden huomioiminen esiopetuksessa on kannatettavaa. Tämä tulee ulottaa myös aamu- ja iltapäivätoimintaan, sillä myös nämä toiminnot kuuluvat opetuslain piiriin.*
- *Mobiili-laitteiden käyttö-kielto oppituntien aikana on kannatettavaa. Tämä käyttökielto tulee ulottaa myös välitunneille. Välitunnit ovat oleellinen osa koulupäivää.*

LAUSUNTO KOKONAISUUDESSAAN

2 § Opetuksen tavoitteet

Hallituksen esityksessä esitetään, että perusopetuslain 2 §:n 2. momentin olemassa olevaa tekstiä "Opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa, oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana." täydennetään lisäämällä lause: "Esi- ja perusopetuksen tulee lisäksi edistää liikunnallista elämäntapaa."

- *Digirauha pitää lisäystä kannatettavana, mutta esittää, että perusopetuslain tavoitesäännös täydennetään vastaamaan YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 29(a) artiklassa määritellyjä lapsen koulutuksen tavoitteita kokonaisuudessaan eikä*

vain liikunnallisen elämäntavan osalta. Artiklassa 29 (a) määritellään, että ”Sopimusvaltiot ovat yhtä mieltä siitä, että lapsen koulutuksen tulee pyrkiä: a) lapsen persoonallisuuden, lahjojen sekä henkisten ja ruumiillisten valmiuksien mahdollisimman täyteen kehittämiseen. (...)”

- Yllä viitatuissa kaikissa koulutuksen tavoitteissa tulisi ulottaa myös aamu- ja iltapäivätoimintaan, sillä myös nämä toiminnot kuuluvat perusopetuslain alaisuuteen.
- YK:n lasten oikeuksien sopimus pitää yhdenvertaisena lapsen ruumiillisten valmiuksien kehittämisen kanssa lapsen lahjojen, persoonallisuuden ja henkisten voimien kehittämistä. Lakiehdotuksen tulisi sisältää myös nämä eikä painottaakaan vain liikunnallista elämäntapaa seuraavilla perusteilla.
 - Lasten mielenterveyden ongelmat ovat kärjistyneet 2000-luvulla. Lapsen kehityksen kokonaisvaltainen tukeminen perusopetuksessa luo lapsille yhdenvertaisen mahdollisuuden opetella taitoja, joiden avulla hän voi selviytyä haastavissa elämäntilanteissa. Lapsen omien lahjojen, persoonallisuuden ja henkisten voimavarojen kehittäminen ovat tässä avainasemassa.¹
 - Tulevaisuuden työelämässä tarvittavat taidot tulevat vaatimaan meiltä taitoja pärjätä epävarmuudessa ja löytää uusia urapolkuja. Lapsen mahdollisuus kehittää kouluissa lahjojaan, persoonallisuuttaan ja henkisiä voimavarojaan tulee tukemaan lapsia tasavertaisesti pitkälle tulevaisuuteen.²
 - Koulumaailma on muuttumassa yhä stressaavammaksi ja henkisten voimavarojen kehittämisen sisältyminen opetukseen olisi merkittävää lasten hyvinvoinnille. Tällaisten resilienssitaitojen opettelu jo koulussa tukisi tasavertaisesti lapsen kokonaisvaltaista kehitystä.³
- Artiklassa 29 (a) huomioiminen kokonaisuudessaan tukee myös perusopetuslain 2 §:n alkusäädöstä, joka pyrkii edistämään tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa. Kaikki perheet eivät pysty huomioimaan näitä asioita arjessaan. Koulun merkitys asiassa on huomattava.

3 a § Lapsen edun ensisijaisuus

Esiteksessä ehdotetaan, että 3 § a -kohtaa muutetaan lisäämällä esiopetus huomioon otettavaksi seikaksi lapsen edun ensisijaisuutta huomioitaessa.

- Digirauha ehdottaa, että esiopetuksen lisäksi myös aamu- ja iltapäivätoiminta lisätään tähän lainkohtaan. Myös nämä kuuluvat opetuslain piiriin.

¹ Lapsiasiavaltuutettu: Lasten mielen-terveyden kriisi on koko yhteis-kunnan asia. <https://lapsiasia.fi/-/kannanotto-mielenterveyden-kriisi>

² <https://www.ttl.fi/tyopiste/milla-taidoilla-parjaa-tyoelamassa-2030-luvulla>

³ <https://www.aivosaatio.fi/ajankohtaista/lapsen-pitkittyneella-stressilla-voi-olla-surulliset-seuraukset/>

29 § Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Hallituksen esityksessä esitetään, että 29 §:ään lisätään uusi 4 momentti: "Oppilas ei saa käyttää puhelinta tai muuta mobiililaitetta oppitunnin aikana lukuun ottamatta niiden käyttöä opettajan luvalla oppimistarkoitukseen taikka rehtorin tai opettajan luvalla henkilökohtaiseen terveydenhoitoon."

- *Digirauha kannattaa hallituksen esitystä lisätä uusi 4. momentti perustopetuslain pykälään 29.*
- *Digirauha haluaa painottaa älylaitteiden haittoja lapsille ja nuorille, kuten mm.*
 - *Lapset ja nuoret altistuvat digitaalisessa maailmassa helposti ja toistuvasti materiaaleille, jotka ovat vahingollisia ja traumatisoivia; pahimmillaan tällaisen materiaalin välittäminen lapsille on kriminalisoitua.*
 - *Lapset ja nuoret kohtaavat digimaailman alustoilla vihapuhetta, väärää tietoa, kiusaamista ja häirintää; jopa rikollisia tekoja.*
 - *Älypuhelimien ja digitaalisten alustojen käyttämät koukuttavat mekanismit aiheuttavat voimakasta riippuvuutta muokaten lasten ja nuorten mielihyvä mekanismeja, mikä vuorostaan on liitetty mm. heikentyneeseen oppimis- ja keskittymiskykyyn ja mielenterveyteen.*
 - *Liiallinen ruutuaika ja digimaailman alustat ovat yhteydessä monenlaisiin terveysvaikutuksiin aiheuttaen monitahoisia ongelmia.*

Pyydettyäessä toimitamme mielellään tiedot yllä olevia seikkoja perustelevista tutkimuksista ja katsauksista valiokunnalle.

- *Yllä oleviin haittoihin viitaten Digirauha kannattaa edustajien Ari Koponen ja Laura Huhtasaari toimenpideoitetta **TPA 4/2024** sekä edustaja Mira Niemisen toimenpideoitetta **TPA 47/2024**. Lapsille ja nuorille tulee taata mahdollisuus tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen myös koulun välituntien aikana. Älylaitteiden jatkuva läsnäolo saattaa merkittävästi heikentää tätä mahdollisuutta.*
- *Myös Digirauha ehdottaa, että mobiililaitteiden käyttökielto ulotetaan koko opetuslain alaisen työpäivän ajaksi oppituntien lisäksi myös välitunneille. Voidaan harkita, jätetäänkö puhelimet, jotka on tarkoitettu vain puheluiden soittamiseen tai tekstiviestien lähettämiseen ilman mahdollisuutta ottaa valokuvia, tämän kiellon ulkopuolelle. Näin lapsille jäisi mahdollisuus olla välitunnilla yhteydessä kiireellisissä asioissa vanhempiinsa tai muuhun luotettuun aikuiseseen. Toisaalta voidaan harkita, voidaanko nämä viestit tarvittaessa välittää koulun henkilökunnan kautta.*
- *Digirauha katsoo, että älylaitteiden kiello välitunneilla tukee hallitusohjelman kirjausta "hallitus tekee tarvittavat lainsäädäntömuutokset, joilla voidaan nykyistä tehokkaammin rajoittaa esimerkiksi mobiililaitteiden käyttöä koulupäivän aikana ja näin vahvistaa oppilaiden keskittymistä opetukseen".*

- *Suomen perustuslaki ja lastensuojelulaki velvoittaa lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja kehityksen suojeluun välitunneilla myös digitaalisessa maailmassa*
 - **Suomen perustuslain 19 §:**n mukaan julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.
 - **Suomen lastensuojelulain 2 §** turvaa lapsen oikeuden turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun toteutuisi myös älypuhelimien kautta avautuvassa verkkomaailmassa.
- *Älylaitteiden kiello välitunneilla voidaan perustella Suomen velvoitteella täytäntöön panna YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen toimeenpanoa valvovan komitean antaman laajan yleiskommentin nro 25 (2021) kohta B.13 ("Lapsen edun mukaisuus"):*

"Sopimusvaltioiden tulisi huomioida ne kansalliset ja paikalliset tahot, jotka valvovat lasten oikeuksien toteutumista edellä mainituissa digitaaliseen ympäristöön liittyvissä toimissa. Lapsen etua tarkasteltaessa tulisi ottaa huomioon kaikki lasten oikeudet, mukaan lukien oikeus hakea, vastaanottaa ja levittää tietoja, **oikeus tulla suojelluksi vahingoilta** ja oikeus saada näkemyksensä huomioiduksi, sekä varmistaa lapsen edun arvioinnin ja siinä käytettyjen kriteerien läpinäkyvyys."
- *Älylaitteiden kiello välitunneilla voidaan perustella myös Suomen velvoitteella täytäntöön panna yllä mainitun yleiskommentin 25 (2021) kohta C.14 ("Oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen"):*
 - "Sopimusvaltioiden tulisi ryhtyä kaikkiin tarvittaviin toimiin suojellakseen lapsia riskeiltä, jotka vaarantavat heidän oikeutensa elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen. Digitaalisten ympäristöjen riskit liittyvät sisältöihin, kontakteihin, käyttäytymiseen ja sopimuksiin. Tällaisia riskejä ovat esimerkiksi väkivaltainen ja seksuaalinen sisältö, vihapuhe ja ahdistelu verkossa, uhkapelaaminen, seksuaalinen ja muu riisto ja hyväksikäyttö sekä itsemurhaan tai hengenvaarallisiin tekoihin kannustaminen tai yllyttäminen. Taustalla voivat olla myös rikolliset, aseistetut terroristiryhmät tai väkivaltaiset ääriyhmät. Sopimusvaltioiden tulisi tunnistaa uudenlaiset riskit, joita lapset kohtaavat erilaisissa yhteyksissä, ja reagoida niihin. Myös lasten näkemyksiä heidän kohtaamiensa riskien luonteesta tulisi kuunnella..." Pyydettyäessä toimitamme esityksen, jossa kootaan yhteen, miten nämä riskit parhaillaan toteutuvat suomalaisten lasten elämässä.
- *Älylaitteiden kiello välitunneilla tukee myös yllä mainitun komitean yleiskommentin 16 (2013) veloitetta Suomelle*
 - "(...) välttämätöntä, että sopimusvaltioilla on asianmukaiset oikeudelliset ja institutionaaliset kehykset, jotta ne voivat kunnioittaa, suojella ja toteuttaa lasten oikeuksia sekä tarjota oikeussuojakeinot tapauksissa, joissa näitä oikeuksia loukataan yritystoiminnan yhteydessä"

- *Digirauha pitää tärkeänä, että älylaitteiden ei tule antaa häiritä opetusta oppitunneilla eikä oppilaan mahdollisuuksia tasapainoiseen kehitykseen ja kasvuun välitunneilla. Varsinaisten oppituntien lisäksi välitunnit ovat olennainen osa koulupäivää ja ilman älylaitteiden häiriötä ne tarjoavat lukuisia mahdollisuuksia lasten ja nuorten tasapainoiselle kehitykselle⁴, kuten mm. mahdollisuuden:*
 - *palautumiselle ja tämän myötä keskittymis- ja oppimiskyvyn säilymiselle/paranemiselle;*
 - *luovuuteen ja leikkiin ja tämän myötä luovan ajattelun kehittymiselle*
 - *empaattisten taitojen, sosiaalisten taitojen ja yhteistyötaitojen kehittymiselle;*
 - *riitojen ja ongelmanratkaisukykyjen kehittymiselle;*
 - *pienten erehdysten tekemiselle turvallisessa tilassa;*
 - *liikunnalliseen aktiivisuuteen;*
 - *resilienssitaitojen kehittymiselle (joutenolo, kavereiden kanssa seurustelu, luonnon äänien/tuntemusten sekä sään muutosten havainnointi auttavat kehittämään resilienssiä).*
- *Älypuhelimien käyttökiellon ulottumista välitunneille harkittaessa Digirauha toivoo otettavan huomioon mm. seuraavat älylaitteiden haitat:*
 - *Älylaitteet passivoivat nuoria ja vievät mahdollisuuden toteuttaa edellä mainittuja oppilaan kehitystä parantavia ja turvaavia tekoja.*
 - *Koulukiusaaminen on siirtynyt merkittävässä määrin sosiaalisen median alustoille. Älylaitteiden poissaolo välitunneilla estää tämän muotoisen kiusaamisen koulupäivän aikana.*
 - *Älypuhelimien kamerat mahdollistavat oppilaan kuvaamisen ilman lupaa. Usein kuvia käytetään toisen nolaamis- tai kiusaamistarkoituksessa. Älylaitteiden poissaolo koko koulupäivän ajan estää tämän muotoisen häirinnän koulupäivän aikana ja vähentää myös kuvamateriaalin määrää kun kuvia ei ole mahdollista ottaa koulupäivän aikana.*
 - *Intensiivinen älypuhelimien käyttö ennen koulutuntia viivästyttää keskittymiskyvyn palaamista.⁵*

⁴ Tutkielma: "Välitunnit ovat yhtä tärkeä osa oppituntia kuin muukin opetus", UEF huhtikuu 2022, <https://erepo.uef.fi/server/api/core/bitstreams/fe6c8e24-3fcd-4496-a67b-7ee19cb82b12/content>

⁵ Upcapher - Wagner: "Minds and brains of media multitaskers: Current findings and future directions." <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30275312/>

- Älylaitteilla saatavat nopea ja helpot dopamiinipiikit heikentävät motivaatiota kouluopiskeluun.^{6 7}
- Digirauha pitää tärkeänä, että oikeuden häiriöttömään oppimisympäristöön tulee myös käsittää oppilaan mahdollisuus olla vapaa pelosta kokea yksinäisyyttä tai joutua kiusatuksi tai fyysisen tai henkisen väkivallan kohteeksi koulupäivien aikana. Digirauha esittää, että myös näitä osa-alueita tarkennetaan laissa.
- Suomen perustuslaki ja lastensuojelulaki

Helsingissä 23.3.2025

Digirauha ry

Riikka Ihamuotila, perustaja ja hallituksen jäsen

⁶ West -Wong: "Adolescent neurostimulation of dopamine circuit reverses genetic deficits in frontal cortex function." <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10575630/>

⁷ <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0031721717734183>